

УДК 338.43: 636

Макар І.А., аспірант[©]*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького*

ПОНЯТТЯ ЕФЕКТИВНОСТІ В ДОСЛІДЖЕННІ ГАЛУЗІ СКОТАРСТВА

В статті проаналізовано різні підходи щодо визначення поняття ефективності. Обґрунтовано та узагальнено систему показників для комплексної оцінки ефективності галузі скотарства.

Ключові слова: ефективність, скотарство, категорія, ефект, результат, показник, система показників.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми, недостатність її вивчення і висвітлення в економічній літературі зумовили потребу в проведенні даного дослідження. Питання поняття ефективності на всіх етапах розвитку суспільства – одна з основних в економіці й економічній теорії. Враховуючи сучасний стан розвитку сільського господарства, першочерговим завданням є підвищення ефективності виробництва продукції, в тому числі і продукції галузі скотарства.

Фундаментальні зміни в економіці нашої країни, які відбулися за останні роки, вимагають перегляду теорії ефективності. Категорія ефективності є досить складною у вивченні.

Аналіз останніх досліджень. Проблема поняття ефективності займалися такі вчені-аграрники: В. Алферьев [2], С.П. Азізов [1], В.Ю. Гринчук, О.М. Варченко [3], О.А. Жигadlo, І.В. [4], А.М. Москаленко, А.І. Бойченко, М.А. Латинін, П.Ф. Куценко [6], Охріменко [7], та ін. Проте досі в економічній науці вчені не є однастайними з приводу цього питання. Це ще раз підтверджує складність і багатогранність цього питання та зумовлює необхідність нашого подальшого дослідження.

Мета статті. Основним завданням даної статті є виклад результатів дослідження існуючих точок зору на сутність поняття ефективності та її показників.

Виклад основного матеріалу. Зміни в економіці нашої країни, які відбулися за останні роки, вимагають критичного перегляду теорії ефективності. Суспільство в найбільшій мірі зацікавлене у збільшенні виробництва продукції і зниженні витрат на її продукування. Цим визначається сутність ефективності виробництва.

Підвищення ефективності завжди було одним із основних завдань як для аграрного виробництва, так і в цілому для народного господарства країни.

[©] Науковий керівник – д.е.н., професор Шулський М.Г.

[©]Макар І.А., 2013

Важко назвати господарський рівень, економічний ресурс, процес, важіль чи явище, стосовно яких не визначалася б ефективність.

Для дослідження поняття «ефективності», на нашу думку, слід звернутися до довідкових видань. У цьому контексті доцільно зазначити, що «ефективність» є похідним від терміну «ефект», який запозичено з латинської мови. Отже, цей термін походить від латинського «effektus», що в перекладі означає виконання, дія, вплив, результат, і пов'язане з дієсловом «efficio» – виготовляю, виконую, доводжу [8, с.173-174]. Крім цього, у найзагальнішому розумінні ефект трактується як результат яких-небудь причин, заходів, дій [5, с. 283].

Цілком правомірним визначати суть ефективності аграрного виробництва потрібно саме з позицій сільського виробництва. Як вихідне, автор [7, с. 375-376] у своїй роботі, використав відоме положення про багатофункціональність сільського господарства.

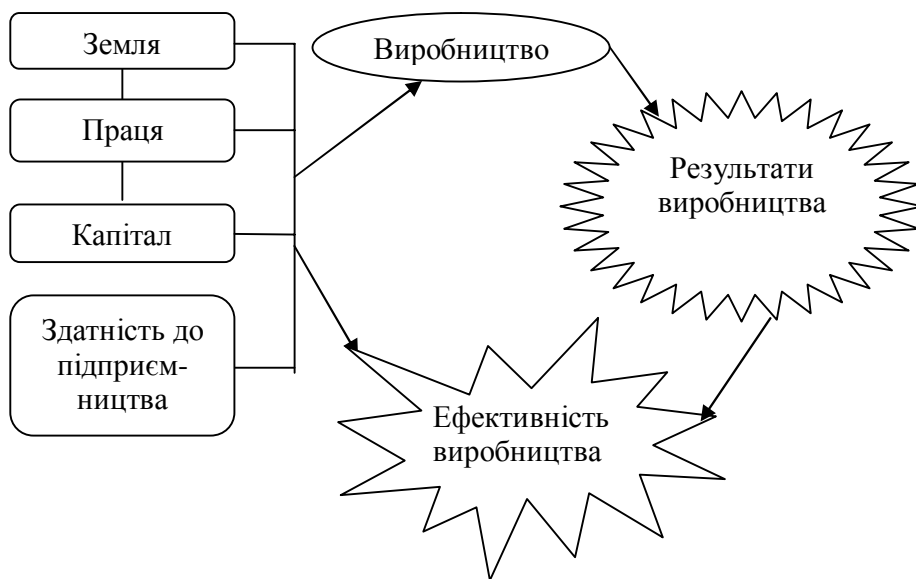

Рис. 1. Формування ефективності виробництва*

*Джерело: власні дослідження.

Наслідком виконання кожної функції є певний результат (ефект). Тому визначення ефективності аграрних підприємств та інших господарських одиниць може бути таким: ефективність – це ступінь повноти виконання суб'єктами господарювання функцій сільського господарства як багатофункціональної системи.

Ефективність виробництва – це складне і багатогранне явище. Сільськогосподарське виробництво вимагає поєднання і взаємодії таких чотирьох факторів як земля, праця, капітал і здатність до підприємництва.

Виробництво передбачає витрати ресурсів і одержання певних результатів. Але на однакову кількість витрачених ресурсів підприємства

можуть одержувати далеко не однакові за величиною результати. В такому випадку кажуть, що підприємства ведуть виробництво з різною ефективністю (рис. 1).

Розвиток сільського господарства значною мірою залежить від ефективності виробництва продукції тваринництва, важливою складовою якого є галузь скотарства.

Скотарство – одна з провідних галузей тваринництва, що обумовлюється широким розповсюдженням великої рогатої худоби в різних природно-економічних зонах і високою часткою молока і яловичини в загальній масі тваринницької продукції.

Виробництво і переробка продукції скотарства зіткнулися з великими труднощами, що спричинили високі темпи скорочення поголів'я худоби, зниження її продуктивності, особливо в суспільному секторі. У зв'язку з цим, переробна промисловість молочного та м'ясного підкомплексів скоротила обсяги переробки продукції скотарства, а її виробничі потужності використовуються неповністю.

Більш високі темпи зростання цін на молочно-м'ясну продукцію порівняно з доходами населення зумовили скорочення споживання цих цінних продуктів харчування. Отже, обґрунтування заходів щодо стабілізації і підвищення ефективності виробництва продукції скотарства є загальнодержавним завданням стратегічної ваги.

Ефективність має якісний і кількісний виміри. Для оцінювання ефективності виробництва застосовують критерій і систему показників.

Показники ефективності виробництва повинні характеризувати рівень його результативності, що дозволить провести їх порівняльну оцінку.

В.Ю. Гринчук і О.М. Варченко [3, с. 87] пропонують на різних етапах оцінки виробництва розрізняти технологічну, економічну і комерційну ефективності. Технологічна ефективність характеризується виходом продукції на 1 корову і дорівнює економії ресурсів на одиницю виробленої продукції порівняно із базовим показником. Економічна ефективність характеризується рівнем окупності виробничих витрат. Критерієм ефективності виробництва молока є величина чистого доходу у розрахунку на одиницю продукції. Підсумковий результат діяльності підприємств з виробництва молока характеризується прибутком, який є критерієм комерційної ефективності.

У скотарстві такими технологічними показниками є надій молока на одну корову, вихід приплоду на 100 корів основного стада, середньодобовий приріст живої маси молодняка тварин і тварин на відгодівлі, а показниками якості — вміст білка і жиру в молоці, категорія вгодованості тварин (вища, середня, нижчесередня, худа). Саме за допомогою технологічних показників можна визначити якість продукції, що вказує на її важливість у системі формування видів ефективності у скотарстві. Адже в сучасних умовах попит на продукцію та рівень її споживання зумовлений забезпеченням належної якості продукції, а оскільки попит породжує пропозицію, то це призводить до зростання кількості продукції.

С.П. Азізов, П.К. Канінський вважають, що економічна ефективність виробництва молока на підприємстві характеризується такою системою натуральних та вартісних показників, а саме: чисельністю поголів'я великої рогатої худоби, у тому числі корів; надоєм від однієї корови; валовим виробництвом молока; виходом телят; витратами кормів та праці у розрахунку на 1 ц молока; собівартістю 1 ц молока; ціною реалізації 1 ц молока; валовим обсягом реалізованого молока; рівнем жирності; товарністю молока; собівартістю реалізованого молока; виручкою від реалізації; прибутком від реалізації; рівнем рентабельності [1, с. 312].

А.М. Москаленко та інші учені [6, с. 76–77] для визначення економічної ефективності виробництва продукції тваринництва пропонують використовувати таку систему показників: надій молока від однієї корови, трудомісткість виробництва 1 ц молока, виробнича собівартість 1 ц молока, прибуток або збиток у розрахунку на 1 ц молока та на 1 голову худоби, рівень товарності продукції, рівень рентабельності продукції.

О.А. Жигadlo [4, с. 154] у своїй роботі зазначає, що ефективність має три складові – економічну, соціальну та екологічну. Тобто цілком правильно є аналіз ефективності в розрізі економічного, соціального, екологічного, технологічного аспектів.

Показники соціальної й екологічної ефективності є трохи загальними, і їх визначення доцільніше й поширене на рівні підприємства, регіону. Хоча частково вони характеризують і ефективність виробництва окремих видів продукції.

Соціальна ефективність відображає покращення соціальних умов життя суспільства: поліпшення умов праці, побуту, довкілля, підвищення рівня зайнятості і безпеки життя людей, скорочення тривалості робочого тижня без зменшення заробітної плати та ін. За однакових інших умов соціальна ефективність буде тим вищою, чим вищого рівня економічної ефективності досягнуто. Слід відмітити, що вона є похідною від економічної ефективності і не завжди може бути кількісно визначена.

Щодо екологічної ефективності, то, на нашу думку, є досить важливою саме на даному етапі розвитку економічних відносин. Її мета – це гармонійний розвиток виробництва, який буде безпечний для людей, тварин і довкілля.

Висновки. Отже, поняття «ефективність» є загальним і може застосовуватися у різних галузях і сферах економіки. Воно представляє собою відношення кінцевого ефекту до величини витрат ресурсів. Щодо галузі скотарства, то безперечно ефективність як і в інших галузях потрібно розглядати не тільки економічну, але і соціальну, технологічну і екологічну ефективності. Ефективність скотарства неможливо оцінити за допомогою одного, навіть найбільш узагальнюючого показника. Виникає необхідність застосування системи показників, яка формується відповідно до уявлень про суть категорії ефективності та чинників, що визначають її рівень і динаміку.

Література

1. Азізов С.П. Організація аграрного виробництва і бізнесу: підр. [для студ. вищ. навч. закл.] / С.П. Азізов, П.К. Канінський. – К. : Фенікс, 2006. – 790с.
2. Алферьев В. Стратегия, эффективность и опыт производственно-технического обеспечения сельского хозяйства во второй половине XX века / В.Алферьев // АПК: экономика, управление. – 2005. – №5. – С. 74-75.
3. Гринчук В.Ю. Показники і чинники ефективності економічних відносин у молокопродуктовому підкомплексі АПК / В.Ю. Гринчук, О.М. Варченко // Економіка та управління АПК: збірник наукових праць / Міністерство аграрної політики та продовольства України, Білоцерківський національний аграрний університет. – Біла Церква. – 2010. – №3 (75). – С. 85–89.
4. Жигadlo О.А. Ефективність галузевої структури підприємств різних організаційно-правових форм / О.А. Жигadlo // Економіка АПК. – 2011. – №8. – С. 154-158.
5. Глуначний словник сучасної української мови: Загальноживана лексика: Близько 60000 слів / За заг. ред. проф. В.С. Калашника. – Харків: ФОП Співак Т.К., 2009. – 960 с.
6. Економіка підприємства : навч. посіб. / А.М. Москаленко, А.І. Бойченко, М.А. Латинін, П.Ф. Куценко. – Чернігів : Чернігівські береги, 2005. – 154 с.
7. Охріменко І.В. Поняття і типологізація економічної ефективності аграрних підприємств / І.В. Охріменко // Вісник Луганського аграрного університету. – 2010. – №15. – С. 374-380.
8. Етимологічний словник української мови: В 7 томах / АН УРСР. Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні; Редкол. О.С. Мельничук (головний ред.) та ін. – К.: Наук. думка, 1985. Т. 2: Д–Копці / Укл.: Н.С. Родзевич та ін. – 1985. – 572 с.

Summary

*Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S.Z. Gzhyskij, Ukraine*

**A CONCEPT OF EFFICIENCY IS IN INVESTIGATIONAL INDUSTRIES OF
CATTLE BREEDING**

In the article different approaches are analysed in relation to determination of concept of efficiency. Grounded and generalized system of indexes for the complex estimation of efficiency of industry of the cattle breeding.

Key words: *efficiency, cattle breeding, category, effect, result, index, system of indexes.*

Рецензент – к.е.н., доцент Батюк Б.Б.